

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 725

מסכת עירובין ל"ז - מ"ג ♦ שביעית ב', י' - ג', ד'

בס"ד, ד' אייר תשע"ג

השבוע בגליון

- ♦ ב'י בטבת הקב"ה דן על הגאולה
- ♦ שפופרת המדידה של רבן גמליאל
- ♦ השקאה בממטרות אוטומטיות בשנת השמיטה

♦ כיצד ינהג אדם שנאלץ לצאת מתחום שבת

- ♦ צום עשרה בטבת שחל בשבת
- ♦ צום י' בטבת שונה מיתר הצומות
- ♦ צום לחודש וצום ליום

דבר העורך

אמא יקרה

הכל התחיל מדמעה אחת קטנה. הוא לא האיש שהיית מצפה כי ילחלח את עיניו בעיצומו של יום. עניבתו סדורה לאורך כרוסו המשתפלת, ולא קשה לי לתאר לעצמי כי בשנים בהן היה נהוג הדבר, חפת של זהב אימץ אותה אל חולצתו.

הוא היה אז צעיר והקדיש את חייו כדי... לבסס את חייו. נשמע אולי מגוחך, אבל זה מה שאנשים רבים מידי עושים. הוא הצליח במה שרצה. חייו מבוססים, אם ניתן לכנות כך חשבון בנק שאינו יודע שבעה, המוזן תדיר על ידי מפעל מניב.

השנים חלפו, ילדיו פרחו מן הקן, ולאחר שמצא עצמו תוהה לעיתים תכופות: "מה היום?", הצטרף לשיעור הדף היומי.

"אתה צריך להבין", הוא מתיישב על כסא, "כל יום בו אני לומד בשיעור הדף היומי, הוא בשבילי נר של תקווה המאיר את חיי באור יקרות, ונר של זכרון לעבר הריק שלא ניצלתי כראוי.

ברוך השם", הוא פולט באנחת רווחה, "צירפתי את שני בני ואת חתני לשיעורי הדף היומי, ואני שמח למענם, שבעוד עשרים, שלושים שנה, יחוו עצמם שייכים, מחוברים ל... (הוא מתקשה למצוא את המילה המתאימה, אבל אני לא אסייע לו, החלטתי. אניח לו לפלס את דרכו בעצמו, כפי שעשה עד הנה). מחוברים ל... לפתע ניצת זיק בעיניו, אור מתפשט על פניו, "כן, אני יודע! מחוברים לקדוש ברוך הוא, לתורה הקדושה, לעם ישראל. היום הם 'עוסקים', אין להם זמן

דף מ/ב מא/א בר בי רב דיתיב תעניתא

צום עשרה בטבת שחל בשבת

ארבע תעניות תקנו הנביאים: צום גדליה, צום עשרה בטבת, צום י"ז בתמוז וצום תשעה באב. מלבד צום עשרה בטבת כל הצומות יכולים לחול בשבת, או אז הם נדחים ליום ראשון.

צום י' בטבת שונה מיתר הצומות: אילו היה צום עשרה בטבת חל בשבת, הדעת נותנת כי גם הוא היה נדחה ליום ראשון. ברם, רבי דוד אבודרהם מחדש (מהדורת ירושלים עמוד רנ"ד), כי צום עשרה בטבת שונה מיתר הצומות שנתקנו על ידי חכמים, ואילו היה חל בשבת היה דוחה את השבת! את דבריו הוא מנמק בכך, שלגבי צום עשרה בטבת נאמר (יחזקאל כד/ב), "**בעצם היום הזה**" ולפיכך הוא דוחה שבת כפי שיום הכיפורים דוחה את השבת לפי שנאמר בו (ויקרא כג/כח-ל) "**בעצם היום הזה**".

צום לחודש וצום ליום: הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל (חי'דושי הגר"ח סימן מ"ד) הוסיף וביאר, כי יתר הצומות נקבעו לחודש שבו אירעה הצרה, ובתוך החודש איתרו את היום המתאים ביותר לקביעת הצום. לפיכך, גם כאשר דוחים את הצום ליום ראשון מפני השבת, מתקיימת תקנת הנביאים לצום בחודש זה. אולם צום עשרה בטבת [אשר נקבע לציון תחילת המצור הבבלי על ירושלים, אשר הוביל לחורבן ירושלים ובית המקדש הראשון בידי נבוכדנצר מלך בבל] נקבע ליום עשרה בטבת דווקא. אין זה צום השייך לחודש, אלא לתאריך מסויים, ולפיכך אם ידחה הצום לא תתקיים תקנת הנביאים.

אכן, כאשר הנביא מתנבא שכשתבוא הגאולה ייפכו הצומות לששון ולשמחה, הוא מכנה את הצומות לפי החודש בו נקבעו (זכריה ט"ח): "כה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה". הצום הרביעי הוא י"ז תמוז, שתמוז הוא החודש הרביעי. הצום החמישי, הוא תשעה באב. הצום השביעי הוא צום גדליה שחל בג' תשרי. צום העשירי הוא צום עשרה בטבת. לפיכך, כאשר הפסוק שב ומתייחס לצום עשרה בטבת "בעצם היום הזה", יש בכך כדי להבליט את ייחודו, שהוא נקבע ליום מסויים דווקא.

ב'י בטבת הקב"ה דן על הגאולה: החתם סופר זצ"ל (חי'דושי החתם סופר, דרוש לו' אדר בפרשת ויקרא, דף י') מבאר, כי צום עשרה בטבת חמור יותר, מפני שהוא הראשון במאורעות הקשים שפקדו את עמנו ואשר הובילו לחורבן. בו ביום, יושב הקב"ה מידי שנה ודן אם להביא את הגאולה, ולפיכך, צום זה חמור מכולם. רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל כותב, כי יום עשרה בטבת המקורי, אשר בו החל המצור, חל אף הוא בשבת, ולפיכך, הצום שנקבע לזכר אותו היום דוחה גם הוא את השבת (יערות דבש, ח"ב דרוש י"ב).

כל הביאורים הללו מנמקים נאה את יחודיותו של צום עשרה בטבת. ברם, ככלות הכל עומדת בעינה תמיהת הבית יוסף (או"ח סימן תק"ט): "ולא ידעתי מניין לו זה". היכן המקור בדברי חז"ל לחידוש גדול שכזה?

צעילוי נשמת

מרת **מלכה מחלה הגר** ע"ה
ב"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב' ע"ג' באייר תשס"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **דוד הגר** הי"ו

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל
ב"ר רפאל משה ז"ל
נלב' ע"ט' באייר תשמ"ה
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יצחק שנור** הי"ד
ב"ר אהרן ורצה הי"ד
נלב' ע"ד' באייר תש"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **אבי שנור** ומשפ' שיחיו - סביון

לדעת האחרונים (אור שמח, הלכות תענית פרק ה', הלכה ו', ועיין גם בחת"ס שם) המקור הוא מסוגייתנו. גמרתנו דנה אם אדם שקיבל על עצמו תענית ביום שישי, יצום עד כניסת השבת או שמא עליו לחדול מצומו טרם כניסת השבת.

לכאורה, מדוע ממקדת הגמרא את הספק בתענית יחיד ולא בתענית ציבור שחלה בערב שבת? אין זאת, אלא שמתקופת סידור הלוח אין תענית ציבור חלה בערב שבת, לבד מאשר צום עשרה בטבת שיכול לחול ביום שישי. לגביו, לא היה כל ספק אם יש לצום עד כניסת השבת, שהרי כאשר הוא חל בשבת יש לצום כל השבת, קל וחומר שכאשר הוא חל ביום שישי אין צורך לחדול מן הצום לפני כניסת השבת. הרי לנו מקור נאמן לכך, שבכוחו של צום עשרה בטבת לדחות את השבת...

לכאורה, רש"י חולק על דעתו של אבודרהם, שכתב (מגילה ה"א ד"ה "אבל) במפורש שצום עשרה בטבת נדחה משבת ליום ראשון. אולם, בעל שואל ומשיב (שו"ת ח"ג סימן קע"ט) מיישב, כי רש"י מתייחס בדבריו לתקופת רבי יהודה הנשיא. בתקופה זו הצומות לא התקבעו עדיין ותקפם היה כמוגדר במסכת ראש השנה (יח"ב): "רצו מתענין, רצו אין מתענין". צום כזה בוודאי אינו דוחה את השבת. אולם, כאשר הצומות נקבעו כחובה גמורה, הצום דוחה את השבת (עיין ספר חנוכה עמוד ק"מ).

דף מא/ב מה/ב

כיצד ינהג אדם שנאלץ לצאת מתחום שבת

בדפים אלו מתוודעים לכך, שגם חפצים ובעלי חיים קונים שביתה, ויש סוברים שאף חפצי הפקר [אולם הלכה כחכמים שאינם קונים שביתה, והם כרגלי הזוכה בהם, שו"ע אור"ח סימן ת"א סעיף א']. כלומר, כשם שאסור לאדם לצאת מחוץ לתחום שבת, כך גם אין להוציא את כליו ואת בהמותיו מחוץ לתחום בעליהם, וסוגיות שלמות מוקדשות במסכתנו ובמסכת ביצה לפרטי דינים אלו.

כשם שקיימת מחלוקת רבתי להלכה אם איסור תחום שבת [הכללי, מעבר ל"ב מיל] הוא מן התורה או מדרבנן, כך גם לגבי שביתה של כלים קיימת מחלוקת זו, ויש שאף סוברים כי גם לפי השיטות שתחום שבת מן התורה, תחום שבת של כלים הוא מדרבנן (רשב"א עירובין ז/ב, ועיין ביה"ל סימן ת"ד ד"ה למאן).

מכל מקום, תחום השבת של הכלים נגזר מתחום השבת של בעליהם. היכן ששהה הבעלים בשבת, שם הוא תחום השבת של כליו. יוצא, איפוא, כי אדם היוצא עם כליו מחוץ לתחום, עובר על שני איסורים, יציאתו מחוץ לתחום, ויציאת כליו. זאת למודעי, כי גם הלוּבש עליו בגד ויוצא עמו מחוץ לתחום עובר על איסור תחומין לגבי הבגד, אף על פי שהבגד לבוש עליו (כך מוכח מהסוגיה בביצה ז/ב). לפיכך דן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (שו"ת מנחת שלמה סימן ט"ו), כיצד ינהג מי שנאלץ בשבת לצאת מחוץ לתחום מטעמי פיקוח נפש. לכאורה, כל אשר יכול הוא להסיר מעליו יסיר, שהרי עובר הוא על איסור ללא צורך. אולם, הוא מוכיח כי מגמרות אחדות ומדברי הפוסקים לא משמע כן, והדבר אומר דרשני. מדוע?

תחום שבת של כלים, נגרר אחר הבעלים: ובכן, הוא מחדש, כי יתכן שהגדרת תחום השבת של הכלים אינה עצמאית כלל. לאמר, אין פירוש הדבר שבערב שבת הם קונים שביתה במקום בו שוהה בעליהם, ומעתה ועד צאת השבת הם נפרדים ליישויות הלכתיות עצמאיות שאין ביניהן קשר. לא ולא. מעמדם של הכלים נגרר ומותנה במעמד הבעלים. כאשר הותר לבעלים לצאת מחוץ לתחום שבת, תהא הסיבה אשר תהא, גם תחום השבת של כליו הורחב עד המקום שבו הותר לו לצאת!

ההבדל בין בגדיו, לבין בגדי חבירו: אם אכן כן, יוצא, איפוא, כי לא זו בלבד שאדם זה רשאי ליטול עמו את הכלים אשר בלעדיהם אינו יכול לצאת לדרך, אלא אף מאכלים שאינם הכרח עבורו, ובגדים שאינם הכרחיים ליציאתו, הוא רשאי להוציא מחוץ לתחום, שהרי גבול תחומם הורחב עם תחומו, ובלבד שיש לו בהם שימוש, שאם לא כן הרי הוא טורח לחינם. מאידך, את בגדיו של שכנו, היא אסור לו ללבוש אפילו הוא זקוק להם, שהרי תחום השבת של שכנו לא הורחב.

הגרש"ז מסיים את הנידון ב"צריך עיון בדבר".

יש להדגיש כי אנו עוסקים ביום טוב בלבד ולא בשבת קודש, שכן, בשבת מתווסף איסור טלטול חפצים מרשות לרשות, ולפיכך, אך ורק ביום טוב בו נוהג "תחום שבת" בלבד, הוא רשאי ליטול עמו כל חפץ שישמשו ביום טוב, אך בשבת אינו רשאי ליטול אלא את הנחוץ עבור מטרת פיקוח נפש למענה הוא נוסע, או בגדים שהוא לבוש בהם שאין עליהם איסור טלטול.

עד כה עסקנו בנושא מתוך הנחה כי אם תחום השבת של הכלים אינו תלוי ועומד כל השבת בתחום השבת של בעליהם, אזי אין דרך להוציא כלים מחוץ לתחום גם אם תחום השבת של בעליהם השתנה. אולם יש מצדדים, כי כאשר אדם מובל ברכב בשבת או ביום טוב על ידי נכרי, אין הוא מנוע מליטול עמו את כל אשר הוא זקוק לו, מפני שאין איסור תחומין בדבר, שכן, איסור תחומין בכלים אינו כאיסור מלאכה בשבת בבעל חיים השייך לו. היינו: איסור תחומין אינו מחייב את היהודי לדאוג לכל ייצאו כליו ובעלי החיים שלו מחוץ לתחום, אלא איסור תחומין קובע שאין להוציא את הכלים מחוץ לתחום. לפיכך, הואיל ואת מעשה ההוצאה מבצע הנכרי הנוהג ברכב [ונסיעתו נעשית לצורך חולה], אין איסור בדבר [וכן אין כאן אלא ריבוי בשיעורים שאין בו איסור אמירה לנכרי]. (ראה קרית אריאל, פרק א' הערה י"ג וע"ש לצדד להתיר בבגד שלובש, גם כאשר הנהג הוא ישראל).

לחשוב. אפשר לחשוב, הוא פולט באירוניה, "אבל שיהיה, גם אני חשתי כך, זה טבע העולם. כאשר יתבגרו יבינו, כי זו הירושה הטובה ביותר שהנחלתי להם, לקבוע עיתים לתורה.

אבל, הוא משפיל את מבטו, "לא בגלל זה נזלה דמעה מעיניי" (אני שותק, נאמן להחלטתי). הוא תולה בי מבט מרחיק ראות, כמו היה מביט דרך אישוני למקום אחר, ושותק. שתיקה רבת משמעות. בה בעת סיים צינור הדמעות שבעיני השנייה, לייצא דמעה ראשונה להרגל המעמד.

הוא יצא מבית הכנסת לשאוף אוויר צח, הנחתי לו בגפו, וחזר כמצביא השב מקרב עטור נצחון. חזהו זקוף, ראשו מורם בגאווה, סוקר בהנאה שאין לה קץ את הגמרות היפות הסדורות לעשרותיהן על השולחנות, ממתנות ללומדי הדף היומי העומדים להגיע.

הוא נותר לעמוד בפתח בית הכנסת ונשא משם את נאומו: "עוד מעט יגיעו הנה לומדי הדף היומי, וילמדו בדף הגמרא שהנצחתי לעילוי נשמתו של אבי". הוא החניק יבבה קלה והמשיך. "אבא שלי ואמא שלי, רצו כל חייהם את הטוב ביותר בשבילי, והנה, מוענקת לי הזכות והאפשרות לעשות עבורם את הטוב ביותר.

אתה מבין מה פירושו של דבר, שהיום, יום הזיכרון של אבי זכרונו בברכה, לומדים בעשרים וחמש אלף גמרות לעילוי נשמתו! ובכלל, בכל השנה לומדים בגמרא שאני השתתפתי במימונה, במאות שיעורים, על ידי עשרות אלפי יהודים. זה מפעל הנצחה הגדול ביותר.

אבל הוא ממשיך ומשפיל את מבטו אל נעליו המבריקות, בשל כך לבד לא הייתי מתרגש עד כדי כך. אני מתרגש בגלל השכן שלי". למראה מבטי התמה הוא מסביר, "הורי המנוחים טמונים בבית העלמין סגולה, ובסמוך אליהם טמון זוג אחר. רצה הקב"ה ויום הזיכרון של אבי ז"ל, חל ביום הזיכרון של האשה ההיא, הטמונה עם בעלה ליד הורי. וכך, בכל שנה נפגשנו שם. כל אחד מאיתנו הצטייד מידי שנה בעוד בן משפחה שהתבגר והצטרף אל ההולכים לאזכרתו של הסבא האהוב, ושם, ליד המצבות, במקום האמיתי ביותר עלי אדמות, נרקמה ידידות עמוקה בינינו.

הוא, אתה צריך לראות אותו, מסגר. ירש את המלאכה של אבא שלו. הרבה פרנסה אין לו מהמסגרייה, אבל הוא יודע שבלי המסגרייה יהיה מצבו גרוע יותר.

בשנים האחרונות נוצר מעין מנהג, שבני שתי המשפחות מתאספים בצוותא ליד הקבר של אמא שלו, אומרים את התהלים ואת המשניות, ואחר כך כולם מתאספים ליד הקבר של אבי.

בשנה שעברה בוססנו יחד בבוץ הכבד לעבר הקברים והתאספנו ליד קברה. הוא אדם חם מאד, אבל מעולם לא נשא מילים ביום הזיכרון. הפעם הוא פתח ואמר: "אמא יקרה! היום הזה את תרגישי שאנחנו, דור ההמשך, הילדים

דף מג/ב שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה וכנגדה אלפים בים

שפופרת המדידה של רבן גמליאל

גמרתנו מספרת כי "שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה, וכנגדה אלפים בים". באמצעות השפופרת ידע רבן גמליאל בכל מקום בו שהה, עד היכן תחום שבת (עין רש"י).

על השפופרת הפלאית - במאמר שלפנינו.

הגאונים מסבירים (הובאו בחידושי המאירי ובבית הבחירה למאירי כאן; אוצר הגאונים כאן; תשובות הגאונים - הרכבי סימן כ"ח וראה גם סימן שי"ד), כי התהליך פשוט ביותר. כאשר ניטול לידנו גליל מארך ונביט דרכו, ככל שניישר אותו ונאזן אותו, נראה למרחק רב יותר. ככל שנטה אותו כלפי מטה, נראה קרוב יותר, עד שאם נטה אותו מטה לחלוטין, נראה את נעלינו בלבד.

פעם אחת, איפוא, מדדו מרחק אלפיים אמה והציבו במקום חפץ בולט. לאחר מכן הביטו אל החפץ דרך השפופרת ממרחק אלפיים אמה, או אז ידעו אל נכון באיזו זווית יש להביט בשפופרת כדי לראות למרחק אלפיים אמה. כמובן, שאין הדברים אמורים אלא במישור.

הרמב"ם כותב בפירוש המשניות, כי "איני רואה שכדאי להאריך ולבאר איך רואין את זה מפני שיאריך הדיבור וימשך ולא ישיג ממנו תועלת אלא מי שידע הנדסה וידע יחסי המשולשים הדומים, והיאך אפשר להשיג ידיעת הצלע הבלתי ידועה אם ידועים לנו צלעות אחרות ידועות. ומי שלמד הנדסה עד כדי הבנת עניין זה ימצא שעניין זה קל ואין צורך להאריך בו".

הרמב"ם מתכוון לצורת החישוב המכונה כיום טריגונומטריה. טריגונומטריה היא ענף במתמטיקה העוסק בקשר שבין זוויות וצלעות. כך אפשר לחשב על פי גובה האדם וזווית השפופרת את שיעור המרחק של העצם הניבט דרך השפופרת.

בתלמוד ירושלמי (עירובין פ"ד הלכה ב') מוזכרת שיטה שלישית. גירסת הירושלמי היא: "מצודות היו לו לרבן גמליאל שהיה משעיר בה עיניו במישר".

כאשר אנו מביטים בחפץ רחוק, למשל בניין, הוא אינו תופס שטח רב משדה הראיה שלנו. ככל שנתקרב אליו, הוא גדל והולך וכאשר נעמוד סמוך אליו הוא תופס את כל שטח שדה הראיה שלנו. רבן גמליאל השתמש בשפופרת אשר בקצה האחד הותקנה עדשת זכוכית רגילה, לא מקטינה ולא מגדילה, ועל העדשה סומנו פסים דקיקים במרווחים קצובים, נניח, במרחק של מילימטר זה מזה. כאשר הביטו על החפץ הרחוק דרך השפופרת, אפשר היה לאמוד אותו במילימטרים, לפי הסימונים שעל העדשה. לאמר, בניין פלוני תופס מילימטר משדה הראיה דרך השפופרת.

כמובן, אם נביט אל הבניין דרך שפופרת ארוכה מאד, מספר הסימונים דרכם נראה את הבניין - יגדל, ולהיפך, ככל שהשפופרת קצרה, מספר הסימונים דרכם נצפה הבניין - קטן [בדיקה פשוטה: הנח חפץ כל שהוא על השולחן הסמוך אליך. הצמד את כף ירך לעינך, כאומר שמע ישראל, ופתח חריצים קטנים בין האצבעות. בעוד כף היד סמוכה לעינך אתה מביט על החפץ דרך חרוך בודד, אך ככל שתרחיק את כף היד מן העין, תמצא עצמך מביט על החפץ דרך מספר חריצים שבין האצבעות].

ובכן, כעת אנו מגיעים לשיטת המדידה. נוסחה מתמטית זו קובעת, כי אם ידוע לך גובה העצם הנצפה, נניח, מטר, ובעת שאתה משקיף עליו דרך השפופרת הוא תופס שטח של מילימטר משדה הראיה שלך, הרי שהוא קטן בעיניך פי אלף מגודלו האמיתי [מילימטר - 1/1000 ממטר]. הכפל את אורך השפופרת פי אלף - יהיה שבו החפץ קטן בעיניך מגודלו האמיתי - והרי לך המרחק בינך לבין העצם הנצפה על ירך.

מעתה, במקום ליטול חבלים ארוכים ולמדוד אלפיים אמה, היה עליהם לתור בסביבה אחר עצם, למדוד את גובהו במדויק, לחזור אל העיר ולהביט בו דרך השפופרת, וכך לקבוע עד היכן תחום שבת (ראה "פיזיקה במקורות יהודיים" עמוד 45).

בתקופות קדומות הקימו הרומאים מגדלי חוף בנמלים, אשר שימשו בין היתר למטרה זו. גבהם היה קבוע, והספן הניצב על ספינתו וצפה במגדלור דרך משקפת, ידע לאמוד את המרחק בינו לבין הנמל.

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

שביעית, פרק ב', משנה י': ומרביצים בעפר לבן

השקאה בממטרות אוטומטיות בשנת השמיטה

השקאת שדה היא מן המלאכות האסורות בשביעית. אמנם היא מותרת אם בלעדיה יתקלקלו הצמחים או האילנות, אך היא אסורה כאשר היא נעשית לשם השבחה. דברים אלו נתפרשו במשנה, ועוד יותר במפורש בסוגיה הראשונה של מסכת מועד קטן.

בדורנו, דור האוטומציה, נתחדשה שאלה מעניינת שלא היתה מצויה בדורות הקודמים. בשדות ובגינות קיימת היום מערכת השקאה אוטומטית ממוחשבת. שוב אין משקים באמצעות צינורות או אמות מים; מתקני השקיה המפוזרים על פני השדה, פועלים על סמך הוראות מחשב. את

שגידלת בעמל וביזע, דואגים לך ומבקשים לגרום לך עילוי נשמה. היום הזה, החל מחמש לפנות בוקר, אמא יקרה, לומדים בגמרות "מאורות הדף היומי", בדף שהוקדש לזכותך, לעילוי נשמתך, עד השעה שתים עשרה בלילה.

אמא יקרה, נוחי בשלום על משכבך, ותעלי במעלות קדושים וטהורים.

הוא סיים את דבריו ליד קברה של אמו, ואני, שח איש שיחי, בכיתי ליד קברה של אמו, כפי שמעולם לא בכיתי ליד קברם של הורי. הבנתי אל נכון, כי מאורות הדף היומי, האמונים על הציבוריות, על מתן אפשרות לכל, פיתחו כלי מדהים, המעניק לכל אדם את הזכות להנציח את יקיריו במפעל אדירים, הנצחה גדולת מימדים שאין לה אח ורע.

אתה מבין, הוא מסיים, "מי אמר שאי אפשר לתת קצת ולקבל הרבה?"

אחרי שעתיים הגיע הטלפון: אם אתה מפרסם את הסיפור, אודה לך אם תכתוב בסופו את מספר הטלפון של האחראי על ההנצחות, שגם זה יהיה לעילוי נשמת הורי המנוחים.

בשמחה: ר' משה טרייטל, הי"ו - 054-8460012

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מא/ב ויש אומרים אף מי שיש לו אשה רעה

מר ממות

במסכת יבמות (סג/א) נאמר, שצער אשה רעה קשה ממות, על סמך הפסוק (קהלת ז/כז) "ומוצא אני מר ממות את האשה".

ערוך לנר (שם) מבאר זאת על פי האמור כאן, כי מי יש לו אשה רעה אינו רואה פני גיהנום. מאחר שמות אינו מציל מגיהנום, הרי שאשה רעה - המצילה הימנו - קשה עוד יותר, מר ממות...

דף מג/א מאן אמרינהו, לאו אליהו אמרינהו [מי אמר זאת, לא אליהו?]... דלמא יוסף שיבא אמרינהו

גילוי אליהו - כיצד?

"...כי פעמים הרבה היה אליהו מגיד דברים לאחד ולא ידע האדם מאין באו לו הדברים והיה נדמה לו כאילו הדברים היו לו מעצמו, ואינם אלא דברי אליהו שהגיד לו הדברים.

וכן מוכח קצת במסכת עירובין גבי הני שמעתתא שנאמרו בבי מדרשא וקאמר מאי לאו דאמרינהו אליהו; והרי שלא ידעו אותם אשר הם בבית המדרש מי אמרם, כי באו בדעתם הדברים ההם ולא ידעו מי אמרם..." ("נצח ישראל", פרק כ).

ההוראות אפשר לתת עוד לפני שנת השמיטה, והמערכת תפעל במשך כל השנה. בשמיטה עצמה אין החקלאי עושה דבר. האם מותר הדבר?

יודעים אנו שבשבת אין איסור בדבר. כשם שמותר להשאיר נר דולק מיום שישי לשבת, וכן מותר להפעיל מערב שבת את שעון השבת המדליק ומכבה את התאורה בשבת, כך מותר לפתוח ממטרה ביום שישי, והיא תשקה בשבת ללא מגע יד אדם. הלכה זו כתובה בשולחן ערוך (אורח סי' רנב ס"ה). האם כן הדבר גם בשמיטה?

הלכה למעשה נקטו הפוסקים לאסור לעשות כן. מה טעם?

ובכן, מדברי ראשונים אחדים עולה כי שונה איסור מלאכת הקרקע בשביעית מאיסור מלאכה בשבת. באיסור מלאכה בשבת, לא נאמר הציווי שהשדה ישובת, אלא שהאדם שלא יעשה מלאכה. על כן, בשבת אסור הוא במלאכה, אך מותר הוא במלאכה ביום שישי, כיון שפעולת המלאכה לא נעשתה על ידו אלא לפני השבת, ובשבת עצמה הרי הוא נת. לא כן לגבי איסור מלאכת הקרקע בשביעית, שהוא ציווי על השדה שישובת ולא ייעשו בו מלאכות על ידי אדם. אין הבדל אם השדה אינו שובת מכח מעשיו של האדם בשביעית עצמה, או מכח מעשיו לפני השביעית.

לפיכך כתבו הראשונים שיהודי המניח לנכרי לעבוד בשדהו בשביעית עובר על מצות התורה "ושבתה הארץ", ואין בדבר רק איסור דרבנן של אמירה לנכרי (ראה מנחת חינוך, מצווה ק"ב, שנקט כך בוודאות).

משום כך אין היתר להזין את המחשב המכוון את מלאכת הממטרות בנתונים שיגרמו לו להשקותו בשביעית עצמה מעבר למותר (חוט שני, שמיטה, פרק א', הלכה א', בענין הכנת ממטרות מערב שביעית, וכן שם הלכה י'; דיני שביעית של דגל ירושלים, פ"י ס"ה, בשם הגרש"א).

ראוי לציין כי יסוד זה אינו מוסכם על הכל. המבי"ט (חלק ב', סימן ס"ד) והמהרי"ט (ח"ב, סימן נ"ג) נוקטים בדעת בעל תוספות רי"ד כי אין איסור באמירה לנכרי לעבוד בשדה בשביעית, ואכן החזון איש (שביעית, י"ז, כ"ה) כתב כי יש בזה מחלוקת ראשונים. אלא שלהלכה אין בידינו כח להקל, כי רבים מהראשונים והאחרונים נקטו לאסור.

עם זאת, הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כי שונה המזין נתונים במערכת בערב שביעית, מן המזין אותם בשביעית. המזין את הנתונים בשביעית עליו לדקדק שמערכת ההשקיה לא תשקה יותר מהצורך, ואילו המזינם לפני שביעית, אינו צריך לדקדק בדבר (כך שמענו מנכדו, הרה"ג ר' אברהם צבי ישראלזון שליט"א, שכך אמר הגריש"א לאביו זצ"ל).

[בבית מדרשוני ביארו קולא זו בכך שעצם איסור השקאה בשביעית אינו אלא מדרבנן, משום תולדת זורע, ובמלאכת זריעה עצמה לדעת ראשונים אחדים אין איסור לזרוע בערב שביעית אף על פי שההשרשה נעשית בשביעית (ועיין חז"א הנ"ל שאין בו משום "ושבתה הארץ"); ולפיכך די להימנע מהשקאה עודפת בעליל, ואין צורך להחמיר ולדייק

דף מג/א דלתא יוסף שידא אמרינהו

טלפון קדום בידי השדים

בגמרא מבואר ששמועות חז"ל הועברו על ידי השדים ממקום למקום, כיון שאינם שומרים שבת (רש"י).

באור זרוע כאן (הל' עירובין סי' קמז) מובא בשם רבי יהודה החסיד, "שהשדים מאמינים בתורה ועושים כל מה שאמרו חכמים".

על כך שאלוהו מסוגייתנו, ותשובתו מפליאה ביותר: כיצד מסר יוסף שידא את שמועת חז"ל מסורה לפומבדיתא? כגון שהיה שד אחד בסורא ויוסף שידא בפומבדיתא, ואמר לו אותן שד שבסורא דרך לוח חלול וארוך...".

עילוי נשמת

הר"ר **אפרים יעקב פולק** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ג' באייר תשד"ם

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת פולק, קרפין, ומי זהב שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ היקרה מרת **רחל לאה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון ז"ל נלב"ע ד' באייר תשע"א

א"מ היקר ר' **יצחק גרינברג** ז"ל

ב"ר חיים ז"ל נלב"ע ז' בניסן תשס"א **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

בס"ד

"מאורות השבת" מאחד את המשפחה

ממשיכים להתענג בשבת

עם מאורות השבת כרך י"ד "מעגל השנה"

- חול המועד • ספירת העומר • יום-טוב • שבת • ראש חודש
- ימי בין הזמנים • ראש השנה • עשרת ימי תשובה • סוכה

ניתן להשיג במאורות הדף היומי בטלפון:

1-700-500-151

ובחנויות המזבחהרות. הפצה ראשית יפה נוף

